

1st term end

SAQ - 3marks

संज्ञा प्रकरण

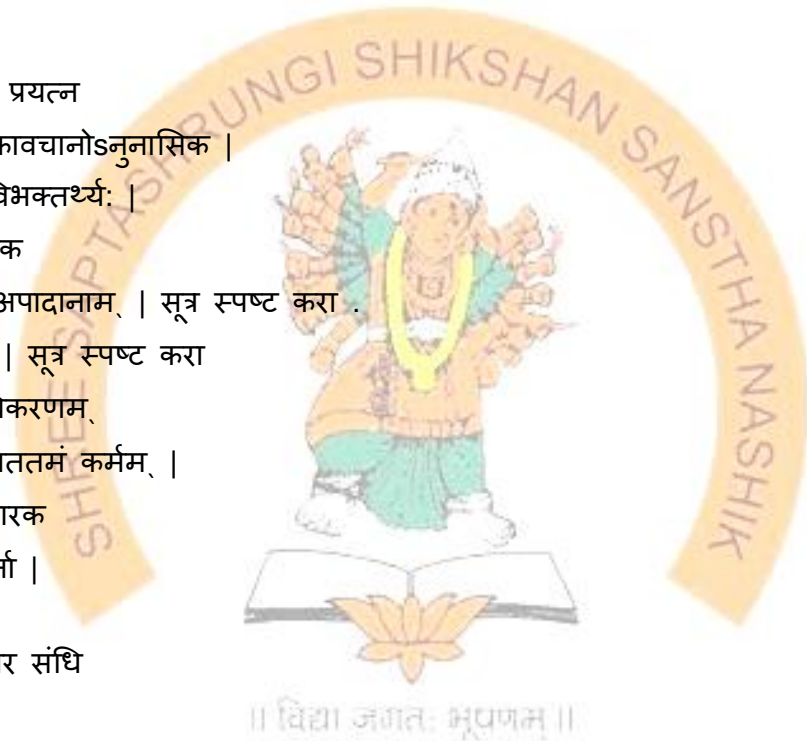
- १) माहेश्वर सूत्र
- २) इत संज्ञा
- ३) लोप संज्ञा
- ४) अनुनासिक संज्ञा
- ५) संहिता संज्ञा
- ६) संयोग संज्ञा
- ७) पद संज्ञा
- ८) अभ्यन्तर प्रयत्न
- ९) मुखनासिकावचानोऽनुनासिक ।

विभक्त्यर्थः ।

- १०) करण कारक
- ११) ध्रुवंऽपाये अपादानाम् । सूत्र स्पष्ट करा .
- १२) षष्ठी शेषे । सूत्र स्पष्ट करा
- १३) आधारोऽधिकरणम्
- १४) कर्तुः ईप्सिततमं कर्मम् ।
- १५) संप्रदान कारक
- १६) स्वतंत्र कर्ता ।

स्वर संधि

- १७) प्रगृह्य
- १८) एडिः पररूपम् । सूत्र स्पष्ट करा
- १९) उपसर्गाः क्रियायोगे ।
- २०) उरण रपरः । सूत्र स्पष्ट करा
- २१) इकोयणऽचि ।
- २२) इन्द्रे च ।
- २३) अदेड गुणः ।
- २४) वृद्धिरेचि ।
- २५) एचोऽयवायावः ।
- २६) स्थानेऽन्तरतमः ।

धातुरूपावली

- २७) देव शब्दस्य संपूर्ण रूपाणि लिखत ।
२८) माता
२९) वन
३०) नदी
३१) भानु
३२) मति शब्दस्य संपूर्ण रूपाणि लिखत ।
३३) गम् धातोः भविष्यकाल रूपाणि लिखत ।
३४) नृते धातोः लृट् लकारस्य रूपाणि लिखत ।
३५) लिख धातोः लृट् लकारस्य रूपाणि लिखत ।
३६) पठ धातोः वर्तमान कालस्य रूपाणि लिखत ।
३७) चूर धातोः भूतकालस्य रूपाणि लिखत ।

वैद्यकीय सुभाषित साहित्यम् । १ ते ५

- ३८) आयुर्वेदाचे महत्व
३९) सद्यः फलति -----
श्लोक ससंदर्भ पूर्ण करा
४०) यस्मिन् जाते सर्वमिदं -----
४१) निदाने माधवः श्रेष्ठः -----
४२) पुनर्वसुंचे शिष्य
४३) योगेन चित्तस्य पदेन वाचा -----
ससंदर्भ अनुवाद
४४) पातंजल महाभाष्य चरक प्रतिसंस्कृतैः ।
मनो वाक कायदोषानां हत्रे ऽहिपतये नमः ॥
ससंदर्भ अनुवाद करा
४५) यथा सिंहो मृगेंद्राणां यथानन्तो भुजगये ।
देवतानां यथा शम्भूस्तथाऽऽत्रेयोऽस्थि वैद्यके ॥
ससंदर्भ अनुवाद करा

- ४६) क्वचित्, धर्मः _ _ _ _ _
- ४७) धर्मार्थं नार्थाकामार्थमायुर्वेदो महर्षिभिः ।
प्रकाशितो धर्मपरैरिच्छदभिः स्थानमक्षरम् ॥
ससंदर्भं अनुवाद
- ४८) चरक संहितायां महत्वं ।
- ४९) भित्तेभ्यश्च अभयं _ _ _ _ _
- ५०) विकारो धातूवैषम्यं _ _ _ _ _
- ५१) सर्वमेव परित्यज्य शरीरम्, अनुपालयेत् ।
शरीरस्य प्रणष्टस्य सर्वमेव विनश्यति ॥
- ५२) किं भाग्यं देहवतामारोग्यं, कः फलि? कृषिकृत्, ।
कस्य न पापं जपतः, कः पूर्णः ? यः प्रजावान् स्यात् ॥
- ५३) धन्यानामुत्तमं दाक्ष्यं धन्यानामुत्तमं श्रुतम्, ।
लाभानां श्रेष्ठमारोग्यं सुखानां तुष्टीरुत्तमा ॥
- ५४) आरोग्यं विद्रता सज्जनमैत्री महाकुले जन्म ।
स्वाधीनता च पुसां महदैश्वर्यं विनाप्यर्थे ॥
- ५५) सुमिक्षं कृषके नित्यं नित्यं सुखमरोगिणी ।
भार्या भर्तुः प्रिया यस्य तस्य नित्योत्सवं गृह्य, ॥
- ५६) दानं धर्मश्च विदया च रूपं शीलं कुलं तथा ।
सुखमायुर्यशश्चैव नव गोप्यानि यत्नतः ॥
- ५७) आत्मानमेव मन्येत कर्तारं सुखदुःखयोः ।
तस्मात्, श्रेयस्करं मार्गं प्रतिपदयेत् न त्रसेत् ॥

॥ विद्या जगतः भूषणम् ॥

SAQ - 5marks

संज्ञा प्रकरण

- १) माहेश्वर सूत्राणी ।
- २) उच्चारण स्थानानि ।
- ३) आभ्यन्तर प्रयत्न ।
- ४) बाह्य प्रयत्न ।
- ५) ऊकालः अच्, ह्रस्व दीर्घ प्लुतः ।
- ६) सवर्ण, पद संज्ञा स्पष्ट करा .
- ७) प्रत्याहार ।

विभक्त्यर्थः

- ८) प्रथमा विभक्ती वर्णन करा .
- ९) चतुर्थी विभक्ती वर्णन करा .
- १०) अधिकरण
- ११) अपादान
- १२) अकथितं च ।
- १३) कर्म
- १४) करण
- १५) द्वितीया विभक्ती वर्णन करा .
- १६) तृतीया विभक्ती वर्णन करा .
- १७) कारक वर्णन करा - संप्रदान, अपादान
- १८) सप्तमी विभक्ती वर्णन करा .
- १९) पंचमी विभक्ती वर्णन करा .
- २०) कर्ता कारक

स्वर संधि

- २१) गुण संधि
- २२) वृद्धि संधि
- २३) अयादी संधि
- २४) प्रकृतिभाव संधि
- २५) दीर्घ संधि

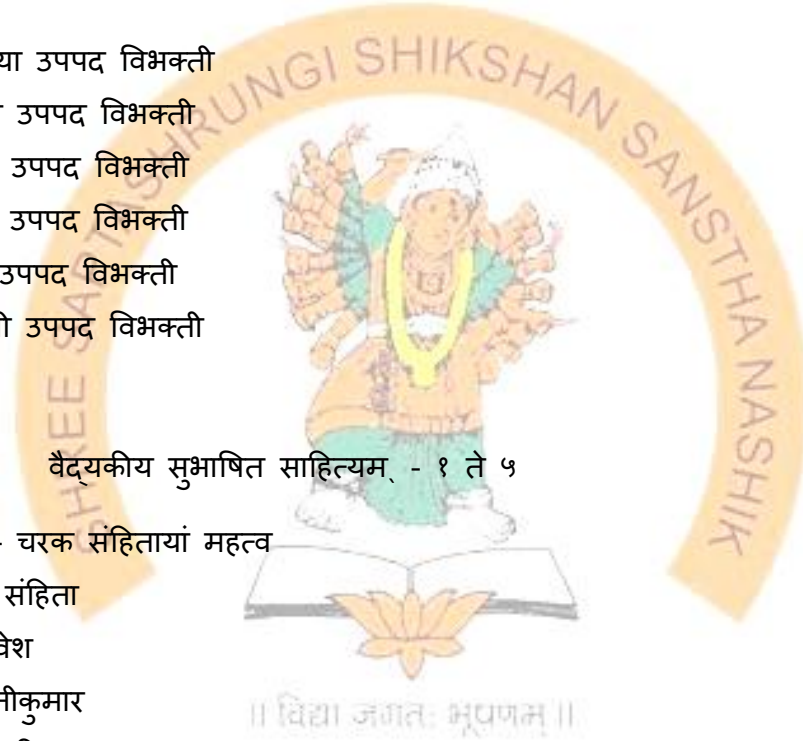
- २६) इकोयणऽचि स्थानेऽन्तरतमः ।
सूत्र वर्णन करा
- २७) 'उपदेशे अच्, अनुनासिक इत' स्पष्ट करा
- २८) ईदूदेद, व्दिवचनम्, प्रगृह्यम्, ।
उदा. सह स्पष्ट करा

उपपद विभक्ती

- २९) द्वितीया उपपद विभक्ती
- ३०) तृतीया उपपद विभक्ती
- ३१) चतुर्थी उपपद विभक्ती
- ३२) पंचमी उपपद विभक्ती
- ३३) षष्ठी उपपद विभक्ती
- ३४) सप्तमी उपपद विभक्ती

वैद्यकीय सुभाषित साहित्यम् - १ ते ५

- ३५) टीपा - चरक संहितायां महत्व
- ३६) सुश्रुत संहिता
- ३७) अग्निवेश
- ३८) अश्विनीकुमार
- ३९) धन्वन्तरि
- ४०) चत्वारि दानानि
- ४१) नव गोप्यानि यत्नतः ।
- ४२) षड्जीवलोकस्य सुखानि राजन्, ।
- ४३) शारीरिक व मानसिक गुण

सुश्रुत शरीर स्थान - ४

- ४४) वात प्रकृति
- ४५) पित्त प्रकृति
- ४६) कफ प्रकृति
- ४७) सप्त त्वचा
- ४८) सप्त कला

LAQ - 15 marks

संज्ञा प्रकरण

- १) माहेश्वर सूत्राणि ।
- २) संज्ञा स्पष्ट करा - पद , सवर्ण , संहिता , प्रत्याहार
- ३) सवर्ण संज्ञा स्पष्ट करून उच्चारण स्थाने वर्णन करा
- ४) अथ प्रयत्नाः ।
- ५) कोणत्याही पाच संज्ञा सोदाहरण वर्णन करा

विभक्त्यर्थः

- ६) कारक म्हणजे काय सांगून सप्तमी विभक्ती वर्णन करा
- ७) कारक म्हणजे काय सांगून व्दितीया विभक्ती वर्णन करा
- ८) कारक म्हणजे काय सांगून चतुर्थी विभक्ती वर्णन करा
- ९) कारकाचे प्रकार सांगून पुढील करके वर्णन करा
अपादान , कर्ता , अधिकारण , संप्रदान , कर्म
- १०) कारकाचे प्रकार सांगून पुढील करके वर्णन करा
करण , अधिकारण , अपादान , संप्रदान , कर्म
- ११) पुढील सूत्रे सोदाहरण वर्णन करा । विद्या जगतः भूषणम् ॥
 - १) स्वतंत्र कर्ता ।
 - २) अकथितं च ।
 - ३) षष्ठी शेषे ।
 - ४) कर्तु ईप्सिततमम्, कर्म ।
 - ५) कर्मणा यम्, अभिप्रैति स संप्रदानम् ।

स्वर संधि

- १२) स्वर संधिचे कोणतेही पाच सूत्र वर्णन करा
१३) पुढील सूत्र सोदाहरण वर्णन करा
१) अदेडू गुणः ।
२) एचोऽयवायावः ।
३) वृद्धिरादैच ।
४) अक सवर्णे दीर्घः ।
५) आचोऽन्त्यादी टी ।

वैद्यकीय सुभाषित साहित्यम् । १ ते ५

- १४) वैद्यकशास्त्र विज्ञानीय 'अध्याय सारांश लिहा
१५) वैद्यक संहिता विज्ञानीय अध्याय
१६) वैद्यक संहिता प्रणेतृ विज्ञानीयम अध्याय
१७) चिकित्सामहात्म्यविज्ञानीयम्, अध्याय सारांश
१८) रोगारोग्य विज्ञानीयम्, अध्याय

पंचतंत्र

- १९) क्षपणक कथा आदि अन्त श्लोकासहित वर्णन करा.
२०) ब्राम्हणी नकुल कथा आदि अन्त श्लोकासहित वर्णन करा.
२१) लोभाविष्ट चक्रधर कथा आदि अन्त श्लोकासहित वर्णन करा.
२२) क्षपणक कथा आदि अन्त श्लोकासहित संस्कृत भाषेत वर्णन करा.
२३) ब्राम्हणी नकुल कथा आदि अन्त श्लोकासहित संस्कृत भाषेत वर्णन करा.
२४) लोभाविष्ट चक्रधर कथा आदि अन्त श्लोकासहित संस्कृत भाषेत वर्णन करा.

SECOND TERM END

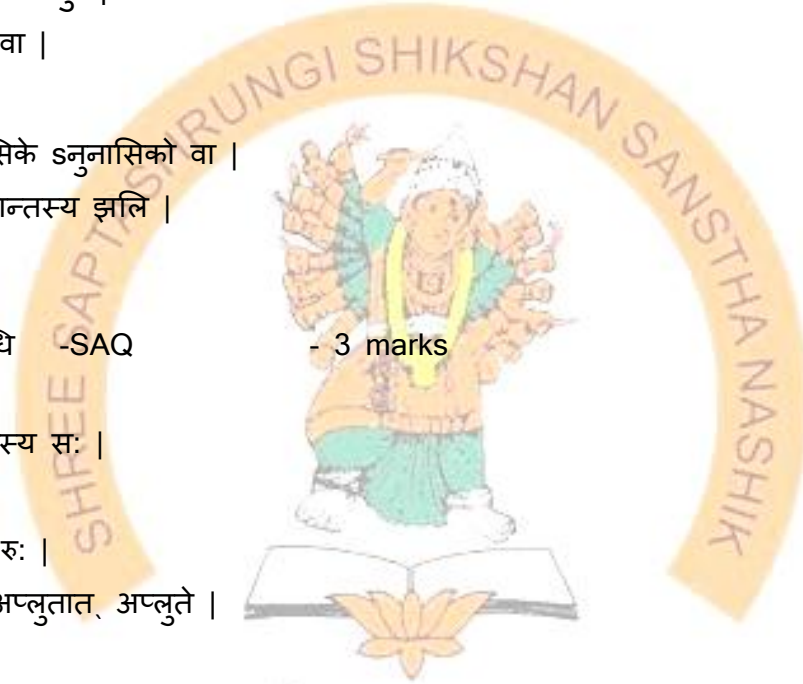
हल्, संधी | - SAQ - 3 marks

- १) ष्टूना ष्टूः | सूत्र सोदाहरण स्पष्ट करा
- २) झलां जशोऽन्ते |
- ३) छेच |
- ४) तोर्लिः |
- ५) स्तोः श्चुना श्चुः |
- ६) पदान्तात वा |
- ७) खरि च |
- ८) यरोऽनुनासिके ऽनुनासिको वा |
- ९) नश्चाऽपादान्तस्य झलि |

विसर्ग संधि -SAQ

- 3 marks

- १०) विसर्जनियस्य सः |
- ११) वा शरि |
- १२) स सजुषो रुः |
- १३) अतो रोः अप्लुतात्, अप्लुते |
- १४) हशि च |
- १५) भो भागो अधो अपूर्वस्य योऽशि |
- १६) हलि सर्वेषाम्, |
- १७) रो रि |
- १८) ढ, लोपे पूर्वस्य दीर्घोऽणः |

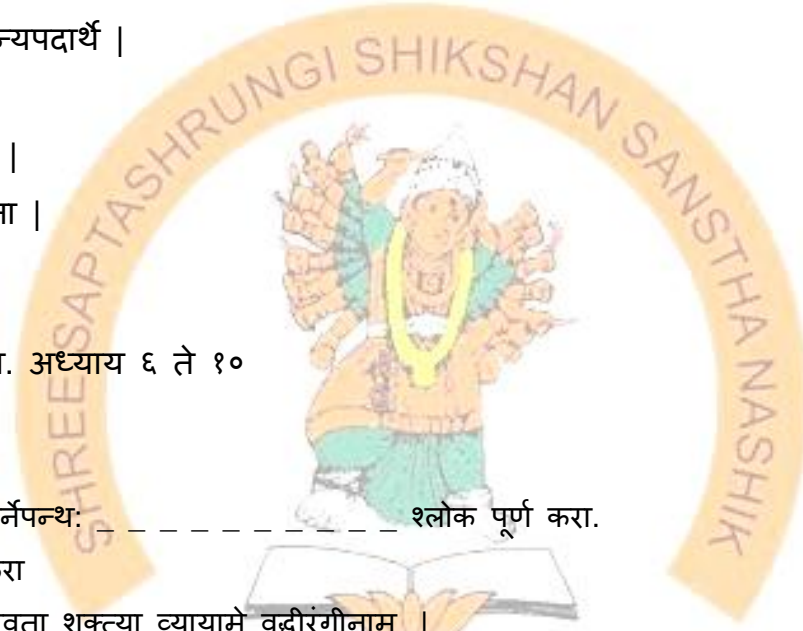
समास - SAQ

- 3 marks

- १९) समर्थः पदविधिः । सूत्र सोधारण स्पष्ट करा.
२०) सह सुपा ।
२१) नदिभिः च ।
२२) विशेषणं विशेष्येन बाहुलम् ।
२३) नत्र् ।
२४) च अर्थे व्द्वः ।
२५) अनेक अन्यपदार्थे ।
२६) निष्ठा ।
२७) व्द्वे घि ।
२८) पिता माता ।

वै. सु. सा. अध्याय ६ ते १०

- २९) शर्नेरर्थः शर्नेपन्थः _____ श्लोक पूर्ण करा.
३०) अनुवाद करा
स्थाने शमवता शक्त्या व्यायामे वृद्धीरंगीनाम् ।
अयथाबलमारम्भो निदनं क्षयसंपदा ॥
३१) परिश्रमो नित्याहरो भूगतावश्विनीसुतौ ।
तावनादृत्य नैवाहं वैदयमन्यं समाश्रये ॥
३२) सुषुम्नया ब्रम्हरन्धमारोहत्यवरोहति ।
जीवः प्राणसमारुढः रज्वां कोल्हाटिको यथा ॥
३३) शुक्रवत्, भाषणं कुर्यात्, बकवत्, ध्यानमाचरेत् ।
अजवत्, चवर्णं कुर्यात्, गजवत्, स्नानमाचरेत् ॥
३४) अहिंसा सत्यमस्तेयं शौचमिन्द्रियनिग्रहः ।
दानं दमो दया क्षान्तिः सर्वेषां धर्मसाधानम् ॥

३५) पिण्डे पिण्डे मतिभिन्न कुण्डे कुण्डे नवं चयः ।
जार्तो जार्तो नवाचारा नवा वाणी मुखे मुखे ॥

पंचतंत्र १-५

ससंदर्भ अनुवाद

- ३६) व्याधितेन सशोकेन चिन्ताग्रस्तेन जन्तुना ।
कामार्तेनाथ मत्तेन दुष्टः स्वप्नो निरर्थकः ॥
- ३७) कुपुत्रोऽपि भवेत्पुसां दयानन्दकारकः ।
दुर्विनीतः कुरुपोऽपि मूर्खोऽपि व्यसनी खलः ॥
- ३८) अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम् ।
उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ॥
- ३९) उत्सवे व्यसने प्राप्ते दुर्भिक्षे शत्रुकंटके ।
राजद्वारे श्मशाने च यस्तिपठति स बांधवः ॥

हल्, संधी | - SAQ - 3 marks

- १) अनुस्वार संधि वर्णन करा .
- २) विसर्जनीयस्य सः |
- स सजुषो रुः | स्पष्ट करा.

समास - SAQ - 5 marks

- १) कर्मधारय समास
- २) तृतीया तत्पुरुष समास
- ३) समास म्हणजे काय ? प्रकार वर्णन करा .
- ४) नित्य अव्ययीभाव समास वर्णन करा.
- ५) च अर्थे व्द्वः |
- ६) अनेक अन्यपदार्थे |

वै. सु. सा. अध्याय ६ ते १०

- ७) व्यायाम महत्व
- ८) मृगया
- ९) आसन व्याख्या व फायदे
- १०) सुर्यानमस्काराचे फायदे
- ११) वायूचे महत्व
- १२) प्राणवायू व्याख्या एव महत्व
- १३) स्नानाचे महत्व
- १४) सप्तविध स्नान
- १५) स्नान गुण
- १६) पंचविध शौच
- १७) धर्मप्राप्ती साधने
- १८) हंसोदक

पंचतंत्र - SAQ

- 5 marks

- १९) 'क्षपणक कथा' आदि अन्त श्लोक लिहून वर्णन करा.
- २०) ब्राम्हणी नकुल कथा आदि अन्त श्लोक लिहून वर्णन करा.
- २१) लोभाविष्ट चक्रधर कथा आदि अन्त श्लोक लिहून वर्णन करा.
- २२) 'सिंहकारक ब्राह्मण पुत्र' कथा आदि अन्त श्लोक लिहून वर्णन करा.
- २३) मूर्खपण्डित कथा आदि अन्त श्लोक लिहून वर्णन करा.

LAQ

15 marks

हल्, संधी ।

- १) हल्, संधी कोणतेही पाच सूत्रे सोदाहरणे वर्णन करा .
- २) पुढील सूत्रे सोदाहरणे स्पष्ट करा
 - I. स्तोः श्चुना श्चुः ।
 - II. तोर्लिः ।
 - III. खरि च ।
 - IV. नश्चपदान्तस्य झलि ।
 - V. मोऽनुस्वारः ।

विसर्ग संधि ।

- ३) विसर्ग संधि कोणतेही पाच सूत्रे सोदाहरणे वर्णन करा .
- ४) पुढील सूत्रे सोदाहरणे स्पष्ट करा
 - १) विसर्जनीयस्य सः ।
 - २) हशि च ।
 - ३) हलि सर्वेषाम् ।
 - ४) रोरि
 - ५) स सजुषो रुः ।
- ५) कोणतेही पाच सूत्रे सोदाहरणे वर्णन करा.
 - i. वृद्धी संधि ।
 - ii. दीर्घ संधि ।
 - iii. हशि च ।
 - iv. झलांऽजशो अन्ते ।
 - v. तोर्लिः ।
 - vi. स सजुषो रुः ।

समास - LAQ

- ६) समास म्हणजे काय वर्णन करून अव्ययीभाव समास वर्णन करा .
- ७) तत्पुरुष समास म्हणजे काय ते वर्णन करून व्याधीकरण तत्पुरुष समास वर्णन करा.
- ८) समास म्हणजे काय ? सामानाधिकरण तत्पुरुष समास वर्णन करा .
- ९) समास म्हणजे काय ? सामानाधिकरण बहुव्रीही समास वर्णन करा .
- १०) समास म्हणजे काय ? सामानाधिकरण व्द्वंद समास वर्णन करा .
- ११) समास म्हणजे काय वर्णन करून कर्मधारय व व्दिगु समास वर्णन करा .

वै. सु. सा. अध्याय ६ ते १०

- १२) "व्यायामविज्ञानीयम्," अध्यायाचा सारांश वर्णन करा.
- १३) "प्राणायामविज्ञानीयम्," अध्यायाचा सारांश वर्णन करा .
- १४) "स्नानविज्ञानीयम्," अध्यायाचा सारांश वर्णन करा.
- १५) "अन्तर्बाह्यशौचविज्ञानीयम्," अध्यायाचा सारांश वर्णन करा.
- १६) "जलविज्ञानीयम्," अध्यायाचा सारांश वर्णन करा.

पंचतंत्र

- १७) आदि अन्त श्लोक लिहून 'सिंहकारक ब्राह्मण पुत्र' कथा वर्णन करा.
- १८) 'सिंहकारक ब्राह्मण पुत्र' कथा आदि अन्त श्लोकासह संस्कृत भाषेत वर्णन करा.
- १९) आदि अन्त श्लोकासाहित मूर्खपण्डित कथा मातृभाषेत वर्णन करा .
- २०) आदि अन्त श्लोक लिहून मूर्खपण्डित कथा संस्कृत भाषेत वर्णन करा .